PAKOLAISNEUVONTA

25.10.2023

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaostolle

Asia: HE 141/2023 vp - Pakolaisneuvonnan tilannekuva vuoden 2024 talousarvioesitykseen liittyen

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää lausuntopyynnöstä koskien järjestön ajankohtaista tilannekuvaa liittyen vuoden 2024 talousarvioesitykseen.

Taustaa

Pakolaisneuvonta ry on toiminut vuodesta 1988 pakolaisten ja ulkomaalaisten aseman parantamiseksi Suomessa. Toiminta käynnistyi alun perin yhteisvastuukeräyksen tuella, ja järjestöä oli perustamassa laaja joukko kansalaisyhteiskunnan toimijoita kirkosta ja yliopPilasliikkeestä ihmisoikeusjärjestöihin.

Toiminnan alusta lähtien järjestö on erikoistunut ulkomaalaisille, erityisesti turvapaikanhakijoille, pakolaisille ja haavoittuvassa oleville annettavaan oikeudelliseen neuvontaan ja oikeusavun tarjoamiseen. Perinteisesti valtaosa toiminnasta on ollut turvapaikanhakijoiden ja muiden ulkomaalaisten avustamista hakemusvaiheessa sekä tuomioistuimissa ja sitä kautta hyvin konkreettista työtä näiden ihmisten perustavanlaatuisten oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi.

Myös järjestön rahoitus on perustunut pitkälti avustamisesta saatuihin korvauksiin, vuodesta 2012 lähtien pääosin julkisen oikeusavun kautta maksettuihin oikeusapupalkkioihin. Tällä rahoituksella katettiin käytännössä pitkään myös järjestön tekemä muu asiantuntijatyö, muun muassa panostaminen osaltaan Suomen ja EU-tason turvapaikka- ja ulkomaalaisasioita koskevaan lainsäädännön kehittämiseen sekä eri toimijoiden, kuten kuntien ja järjestöjen työntekijöiden tai esimerkiksi muiden juristien kouluttamiseen.

Vuonna 2016 turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan ja ennen kaikkea oikeusapuun tehdyt muutokset johtivat kuitenkin järjestön perustoiminnan eli lakipalveluiden tarjoamisen tappiollisuuteen. Vaikka kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa maksettavat julkisen oikeusavun palkkiot palautettiin elokuun 2021 alusta lähtien muiden julkisella oikeusavuilla korvattavien asiaryhmien tavoin tuntiperustaisiksi, ei ole näköpiirissä, että asiakaskunnan eli lähinnä turvapaikanhakijoiden ja kansainvälistä suojelua saaneiden varattomuudesta tai pienituloisuudesta johtuen pääosin julkisen oikeusavun palkkioilla tarjotut lakipalvelut tulevaisuudessakaan tuottaisivat niin, että niillä pystyttäisiin järjestön yleishyödyllistä toimintaa rahoittamaan. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, ettei julkisen oikeusavun 110 euron tuntipalkkiota ole korotettu lainkaan sitten vuoden 2014.

Järjestön muun toiminnan kuin oikeusapupalveluita tarjoamisen ja samalla rahoituksen osuus on kasvanut viime vuosina. Osuuden kasvu johtuu ennen kaikkea lakipalveluiden tuottojen tippumisesta, vaikka saadut avustukset ovat viime vuosina kasvaneet ja myös omaa varainhankintaa on käynnistetty. Saaduilla avustuksilla järjestö tarjoaa päivittäin maksutonta oikeudellista neuvontaa ulkomaalaisasioissa niin suoraan ulkomaalaisille kuin heitä työssään kohtaaville. Neuvontayhteydenottoja nk. yleisneuvontaan tulee vuosittain noin 2500. Sen lisäksi neuvontaa annetaan kohdennetusti ihmiskaupan uhreille sekä paperittomille.

Erityisenä vaikuttamisen muotona Pakolaisneuvonta myös vie tarvittaessa esimerkiksi kansainväliseen suojeluun ja perheenyhdistämiseen liittyviä asioita ylikansallisiin instansseihin. Keväällä YK:n kidutuksen vastainen komitea antoi viemässämme tapauksessa ratkaisun, jossa se totesi, että Suomi olisi rikkonut palautuskieltoa, jos käännytys olisi kansallinen prosessin lopputuloksen mukaisesti pantu täytäntöön. Komiteassa on lisäksi vireillä vielä yksi vuonna 2020 viety tapaus.

Viime vuosina ylikansallisiin on viety erityisesti useita kansainvälistä suojelua saaneiden lapsiperheiden perheenyhdistämiseen liittyviä tapauksia mutta myös kansainvälistä sekä ihmiskaupan uhrien suojelua koskevia tapauksia.

Lapsen oikeuksien komiteassa on tällä hetkellä vireillä yhteensä viisi perheenyhdistämistä koskevaa valitusta, joista kaksi on kommunikoitu eli niistä on pyydetty valtiolta vastine. EIT:ssä vireillä on tällä hetkellä neljä perheenyhdistämisvalitusta, joista yksi on kommunikoitu.

Lapsen oikeuksien komiteassa on lisäksi vireillä kaksi tapausta, joissa on kyse lapsiperheen käännyttämisestä Kreikkaan. Näissä molemmissa on myönnetty täytäntöönpanokielto ja ne on myös kommunikoitu. Lisäksi lapsen oikeuksien komiteassa on vireillä yksi kansainvälistä suojelua hakeneen lapsiperheen asia, jossa käännytys Venäjälle pysäytettiin viime tingassa. Tapaus on jo kommunikoitu ja siitä on annettu myös vastine.

Näiden tapausten lisäksi Pakolaisneuvonta on vienyt YK:n ihmisoikeuskomiteaan ihmiskaupan uhreja koskevia tapauksia. Toinen tapauksista koski haavoittuvassa asemassa olevan uhrin käännytystä Kreikkaan, toisessa puolestaan on kyse traumatisoituneen uhrin käännyttämisestä kotimaahansa Gambiaan. Molemmissa tapauksissa on myönnetty täytäntöönpanokielto ja ne on jo myös kommunikoitu.

Tähän järjestöjen joukossa ainutlaatuiseen toimintaan ei ole rahoitusta. Tavanomaisista lakipalveluista ei ole kyse, ja kansainvälisen oikeusavunkin saaminen on hyvin epävarmaa (esimerkiksi Venäjälle käännytettävän turvapaikanhakijaperheen tapauksessa oikeusministeriö teki kielteisen oikeusapupäätöksen, koska katsoi avustajan käyttämisen olleen tapauksessa tarpeetonta) eikä mahdollisesti myönnettävä ja vuosien viiveellä jälkikäteen maksettava oikeusapukaan kata kaikkia kustannuksia.

PAKOLAISNEUVONTA

Vuoden 2024 talousnäkymät

Pakolaisneuvonnan perinteisen ydintoiminnan eli oikeusapupalveluiden tulos on paranemassa aiemmasta, vaikka tulos jää edelleen alijäämäiseksi. Toiminnan tappiollisuuden taustalla on oikeusavun tuntipalkkion mataluuden lisäksi osin myös se, että toimeksiantojen hoitamisen vievän ajan perusteella tehtyjä laskuja "kohtuullistetaan" erityisesti tuomioistuimissa - usein hyvin lähelle vuonna 2021 poistettuja, kansainvälistä suojelua koskeneita kiinteitä asiakohtaisia palkkioita.

Vuodelle 2024 haetuilla, vielä myöntämättömillä STEA:n ja Helsingin kaupungin avustuksilla katetaan ennen kaikkea kohdennettua järjestötoimintaa eli maksuttoman oikeudellisen neuvonnan tarjoamista eri kohderyhmille.

Järjestöllä on ollut omaa aktiivisempaa perinteistä varainhankintaa syksystä 2019. Varainhankintaa kehitetään ja monipuolisestaan jatkuvasti. Tällä hetkellä varainhankinnalla pystytään kattamaan järjestötoiminnan avustusten omavastuut, mutta sen tavoitteena on jatkossa kattaa yleishyödyllisen toiminnan, kuten järjestön asiantuntemuksen tarjoamista laajemmin niin alan toimijoiden, päättäjien kuin laajemminkin ihmisten käyttöön. Rahankeräyksellä saatuja tuottaja emme voi myönnetyn luvan rajauksen vuoksi käyttää kuitenkaan esimerkiksi tapausten viemiseen ylikansallisiin, mille on valitettavasti edelleen valtava tarve, ja mihin Pakolaisneuvonnalla on Suomessa ainutlaatuista osaamista.

Oikeusministeriön määrärahoista myönnetty valtionavustus turvaa Pakolaisneuvonnan yleishallinnon rahoituksen ja siten mahdollistaa pitkäjänteisen työn järjestön talouden saamiseksi pysyvästi tasapainoon oikeusapupalveluiden kituliaiden tuottojen ja hitaan kehittämisen aikana. Kestää vielä pitkään, ennen kuin 2016 oikeusapuun tehtyjen lakimuutosten vaikutuksesta tulleet syvät tappiot on katettu.

Pia Lindfors
toiminnanjohtaja
Pakolaisneuvonta ry